

- 1 בגדר דין מלוה להוצאה ניתנה.....
- 6 בשיטת רבינו חננאל בדינא דארווח לה זימנא.....
- 9 בענין מקדש במלוה ובהתחייבות.....
- 11 בשיטת הרמב"ם בדין מלוה בקידושין ובמכר.....

בגדר דין מלוה להוצאה ניתנה

אינה מקודשת, מפני שהמלוה להוצאה ניתנה ואין כאן דבר קיים ליהנות זו מעתה שכבר הוציאה אותו דינר ועצרה הנאתו עכ"ל, והב"י (סי' כט) נקט דלשון הרמב"ם שכבר הוציאה לאו דוקא וה"ה היכא דאיתיה צעין, וגירסת חלק מכתב"י "שכבר הוציאה אותו דינר", וכתב צפי" רבנו אברהם מן ההר (הוס' ר"י הזקן) צסוגין דכוונת הרמב"ם על האיש ומיירי אף צגוונא דהדינר צעין.

אולם יעוין ברמב"ם (פ"ז ממכירה ה"ד) אם מכר לו קרקע צחוצו אין אחד מהן יכול לחזור צו ואף על פי שאין מעות המלוה מצויות צשעת המכר עכ"ל, ומדנקט אט"פ שאין מעות המלוה מצויות, משמע קלת דצזה הוא דאיכא רצותא דצמכר קנה, אך צמעות המלוה מצויות חשיב כסף ממש ומהני אף צקידושין [וא"מ] וכן נקטו כמה אחרו צכוונת הרמב"ם דהיכא דהמעות צעין מקודשת^א, ולריך ציאור דהא

אמר אצבי המקדש צמלוה אינה מקודשת צבהנאת מלוה מקודשת ואסור לעשות כן מפני הערמת רצית האי הנאת מלוה ה"ד חילימא דחזקפה דאמר לה ארצב צחמשה הא רצית מעלייתא הוא ועוד היינו מלוה לא לריכא דארווח לה זימנא, ופירש רש"י אינה מקודשת דקיחה משדה עפרון גמרינן דיהיב מידי צשעת קידושין ומלוה להוצאה ניתנה וכבר הן שלה ומעות אחרים היא חייבת לו, ולקמן (מ"א) פירש רש"י וז"ל אינה מקודשת אפילו ישנה צעין, להוצאה ניתנה הלוה רשאי להוציאה צהוצאה ואינו חייב להעמידה צעיסקא שחא מצויה צכל עת שיתצענו וכיון דלהוצאה ניתנה הויא לה כי דידה ולא יהיב לה מידי עכ"ל.

אך הרמב"ם (פ"ה מאישות ה"ג) כתב וז"ל המקדש צמלוה אפילו היתה צשער אינה מקודשת, כינא כגון שהיב לו אללה חוצ דינר ואמר לה הרי את מקודשת לי צדינר שיש לי צידך

^א ויש שדקדקו כן צלשון פסקי הרי"ד צסוגין וז"ל הלוה לה מנה ולאחר זמן אמר לה התקדשי צאותו מנה שהלוייתך ויהיב מחול לך צקידושייך אינה מקודשת, דקיחה קיחה ילפינן משדה עפרון, וצעין דיהיב לה כסף צשעת

ההלואה קיימים לא הוקשה לו, ול"ז דכיון דמלוה להולאה ניתנה מה צדך דהמעות צעין.

(ב) כתב הרמז"ס (פכ"ז ממלוה הי"ז) האשה

שלוחה ונשאת אם היתה מלוה על פה

אינה משלמת עד שתתגרש או שתתאלמן שרשות

בעל כרשות לוקח הוא, ואם היו אותן מעות

ההלואה עלמן קיימין יחזירו אותן למלוה עכ"ל,

והמ"מ (שם הי"ט) הביא בן מדברי הגאונים אך

תמה עליהם דהא מלוה להולאה ניתנה, ועיקר

הדין מצוחר גם בצעל התרומות (שער נו ח"א

סק"ד) ומצוחר שם דאף בצעד שלוחה הדין בן.

(ג) בפרק שנים אוחזין (ד"ה) אמר רבי חייה מנה

לי צידך והלכ אומר אין לך בידי אלא

חמישים זו והילך חייב מאי עמא הילך נמי

כמודה מקלת הבענה דמי, ופירש רש"י דאמר

ליה לא הולאתים והן שלך בכל מקום שהם,

ומשמעות דברי רש"י דמיירי בהלואה וכל דלא

הולאתם חייב הילך, ואף שאין מזומנים צידו

לפרוע, וכן נקטו כמה ראשונים (יעוין בריעב"א

וצא"ז סי' ה) צדעת רש"י וכן הסכימו האור זרוע

וצנו המהר"ח או"ז (סי' רמה) אך רוב הראשונים

פליגי דהרי מלוה להולאה ניתנה, והוי כמעות

בפשוטו מלוה כיון דלהולאה ניתנה מיד זכה הלוה במעות לגמרי, אלא שמחויב לפרוע מעות אחרים למלוה, אך צדך המעות ליכא זכות למלוה כלל, וא"כ היאך מקדושת.

אולם באמת צמח דוכתי נראה לא בן, אלא אף

בהלואה לא קנה הלוה את המעות לגמרי.

(א) לקמן בפרק האומר (ס"ה) האומר לאשה

הרי את מקודשת ע"מ שאראך

מאתים זו הרי זו מקודשת ויראה לה ואם הראה

על השולחן אינה מקודשת, ובגמ' (ס"ז) אם

הראה על השולחן פשיטא לא לריבא דנקט דמי

צטיסקא, ויעוין ברמז"ס (פ"ז מאישות הי"ד)

שכתב וז"ל אם לקח המעות במלוה או בשותפות

אינה מקודשת עד שיראה משלו, ותמה הרע"א

(העתק בגליון הרמז"ס שם) דהרי מלוה להולאה

ניתנה, והביא דהמריק"ש צערך לחם (ההע"ז סי'

לח) הגיה בדברי הרמז"ס ע"ש, אמנם יעוין

בפירוש המשנה דמצוחר נמי בן, וא"כ דוחק

להגיה בתרי דוכתי, ויעו"ש צדך דברי

המהריק"ש שכתב עוד אי נמי מיירי דוקא

שמעות בהלואה צעין, אך אם לוח והולאתם ויש

לו מעות אחרים, אף שהוא צעל חוב מודה

ברמז"ס דמקודשת, ומצוחר דהיבא דמעות

קידושי, ומלוה להולאה ניתנה ואינם צעין ומעות אחרים חייבת לו עכ"ל ויש שנקטו דמש"כ "ואינם צעין" היינו דמיירי

דוקא בהולאתם כבר, אך כבר עמדו דבתוס' רי"ד לקמן (מ"ה) איתא להדיא לא בן וז"ל שם דמלוה להולאה ניתנה,

פירש האי עמא לא איצטרך אלא על מלוה דאיתה צעין דאי ליתה צעין תיפוק ליה משום דלייתה מאי איצטרך להאי

עמא למימר מלוה להולאה ניתנה אלא ודאי אף על גב דאיתה צעין קאמר דלהולאה ניתנה ואשתכח דלא קא יביב לה

מידי עכ"ל, ולכאורה מדבריו הכא בצפסקו ליכא ראייה, דיש לומר דמש"כ דאינם צעין היינו דאינם קניינים צעין למלוה,

ואדרבה בן משמע ממה דסיים "ומעות אחרים חייבת לו" ואם איתא דמיירי בנאכלו, למה הוצרך לומר דהא דחייבת

אינו אלא מעות אחרים, ומכ דנקט בריש דבריו "לאחר זמן" אין כוונתו דצכה"ג מסתמא כבר נאכלו (וכדיש דפי' בן

בדבריו) אלא כוונתו לאפקוי אם קידשה מיד בשעת נתינת ההלואה צעלם ההלואה ואכמ"ל, וכידוע דרך

הרי"ד להביא דברי רש"י המורה כאשר פליג על דבריו.

ולא נהירא שאף אם החזיר לו חמץ הראשון צעינו שמותר ואף באכילה, דכיון שהלוהו לנכרי קם ליה צרשותיה דגוי והוה ליה חמץ של גוי שעבר עליו הפסח שמותר באכילה עכ"ל.

(ו) בב"ק (נז א) מצואר דהמלוה את חצירו על המטבע ונפסל המטבע נותן לו מטבע היולף באותה שעה, וכתב המרדכי שם (רמז קי) דהני מילי שהוליאו, אך אם לא הוליאו והוא צעין אומר לו הרי שלך לפניך דלא גרע מגזלן, ול"צ דהרי מלוה להולאה ניתנה.

(ז) ה"ב"י (סי"ג עב) הביא צ"ס רבינו ירוחם דישראל שהלוה מעות לגוי ונפלו מן הגוי, חייב להחזירם לישראל דחשיב אצידת ישראל ולא אצידת גוי דמותרת וכ"פ צ"ש"ע (שם ס"ג) צ"ס יש מי שאומר, והרמ"א פליג דהרי מלוה להולאה ניתנה.

ומבואר צ"ח צדעת הנך ראשונים, דהא דמלוה להולאה ניתנה אין הביאור דקנה לגמרי את המעות ומחוייב מעות אחרים, אלא אכתי המלוה הוא הצעלים על המעות, אלא דהקנה ללוה זכות בהם לשימוש דהולאה, והרי צפרק האיך מקדש (מז ז) איכא מ"ד דמלוה צרשות צעלים לחזרה, וכל זמן שלא התחיל הלוה להוליא המעות יכול המלוה לחזור צו דומיא דשואל קרדוס ולא ציקע צו דיכול המשאל לחזור צו ומאן דפליג מצואר בגמ' התם דס"ל דדוקא שאלה דהדרא צעינה יכול לחזור צו משא"כ מלוה דלא הדרא צעינה, והיה מקום לפרש דהא גופא כוונת הגמ', דכיון דמלוה לא הדרא צעינה נמצא דקנה מיד את המעות ורק שמחוייב להחזיר מעות אחרים, אך ודאי דאינו מוכרת, ויש

אחרים, יעוין צ"מ צ"ן וצ"ש צ"א צ"ע צ"א וצ"ן, ול"צ שיטת רש"י.

(ד) כתב העור (או"ח ר"ס תג) צ"ס תשובת רש"י ישראל ש"ח ככר מחצירו קודם הפסח לריך לפורעו אחר הפסח ואין צו משום איסור חמץ שעבר עליו הפסח כיון שלא היה צעין צשעת איסור ויש צו משום גזל אם אינו פורעו ע"כ, והוצאו דצרי רש"י גם צ"א צ"ס וז"ל וכן אשה שלוחה ככר מחצרתה לפני הפסח ושלמה לה לאחר הפסח מותר וכן אמר המורה ומז"ה עכ"ל, והמורה הוא רש"י, ומקור דצ"ס צ"ש רש"י (ספר הפרדס הגדול סי' קמ, האורה ח"צ סי' ל, ועוד) וז"ל אשה שלוחה ככר מחצרתה קודם הפסח לריכה לפורעו אחר הפסח ואין איסור משום חמץ שעבר עליו הפסח הואיל ולא היה צשעת הציבור ויש צו משום גזל ולוה ואינו פורע, שהרי שנינו (ע"ז סז ז) דצ"י רבי ינאי יזפי פירי מעניים צשעיית קודם זמן הציבור ופרעי לכו צשמיינת ואמר ריו"ח יאות עצדין עכ"ל.

ותמה הפרי מגדים (שם) דאף היכא דהככר עדיין צעין צשעת פרעון, מ"מ כיון דמלוה להולאה ניתנה אמאי הוי חליפי איסורי הנאה [ויעו"ש שהוסף דלשון רש"י והעור הואיל ולא היה צשעת הציבור לאו דוקא, דסגי דצשעה דפורע אינו צעין וכמ"ש רש"י וש"ר צ"ע ע"ש].

(ה) בפסקי הרי"א צפסחים (פ' כל שעה ה"ג) והוצא צשלטי הגיבורים שם כתב וז"ל נראה צעיני שישראל שהלוה חמץ לגוי לפני הפסח הואיל ואינו מחזיר לו חמץ הראשון צעינו מותר עכ"ל, ותמה הפרי חדש (או"ח ר"ס תג) וז"ל

לפרש דגם להך מ"ד אין הלוב קונה גוף המעות, אלא רק זכות שימוש בהולאה.

וכן מצואר להדיא בדברי הריעצ"א שס, ומתבאר עוד מדבריו דמן התורה לכו"ע מלוב זרשות זעלים לחזרה, וכן זשאלה לעולם יכול המשאל לחזור ז, דמשיכה אינה קונה מן התורה כיון דאינו קונה את גוף הדצר אלא רק זכות שימוש, ולא דמי לקנין גוף לפירות, וכן זיקוע אינו קנין מן התורה אלא רק תקנת חכמים. עוד מצואר מדברי הריעצ"א שס דאס נאנסו המעות קודם שהוליאס, כל חיובו אינו אלא מדין חיוב אונסין דומיא דשואל כיון דכל הנאה שלו, ולא משום דכזר קנה המעות ונתחייב אחרים.

וז"ל הריעצ"א שס הא דרז הונא דאמר השואל קרדוס מחזרו זקע זו קנאו לא זקע זו לא קנאו, תמיה מילתא דהא זשאלה מתנה ליומא הוא על מנת להחזיר, ואמאי לא קנייה שואל זמשיכה כו' וי"ל משום דזשאלה לא מיקני ליה גוף הכלי כלל אלא תשמיש שזו, ואין התשמיש ההוא ראוי לקנות זמשיכה כו' והא דמיקני זזיקוע לאו דינא הוא אלא תקנתא דרבנן כו' והיינו מאי דאמר רבי שמעון זן אלעזר דמלוב זרשות זעלים לחזרה, דכיון דלוב חייב זאונסיה ולא יחיב ליה גופא אלא תשמיש המעות, לא מקניא ללוב זמשיכה עד שיתחיל להוליא ממנה, מיהו לית הלכתא כרז הונא, אלא כרזי אלעזר כו' הלאך זשאלה נקנית זמשיכה כדין מתנה והוא הדין למלוב, ואפילו כולה זעינה, ואס קדש זב את האשה אינה מקודשת כרז, מפי מורי רזינו נר"ו עכ"ל. וכזר עמד זנחל ילחק (סי' פז סק"ד) דמדברי הריעצ"א

מצואר דמן התורה אין מלוב נקנית ללוב ויכול המלוב לחזור ז.

ומעתה מצואר הא דמשמע לכאורה מלשון הרמז"ס דמקדש זמלוב היכא דהמעות זעין מקודשת, דהרי אכתי עלס המעות הוו של המלוב, ונמלא דהקנה לו מעות זעין וי"ל דחשיב כסף שיש זו הנאה, ואף דמשיקרא נמי הוי אמליא להוליאס, כיון דמ"מ זכתה זכסף קיים דיכולה ליהנות הימנו.

וכן מצוארים דברי הרמז"ס דהאומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאראך מאתים זוז והראה לה מעות מלוב אינה מקודשת, דהרי זאמת לא קנה את המעות לגמרי ולא הוו דידיה.

וכן מתבארים זזכ דברי הרמז"ס והבאנוים זבעל התרומות דאשה שלוותה מלוב ע"פ ונשאת והמעות זעין מחזירים אותס למלוב, דהרי עלס המעות אכתי הוו של המלוב, אלא דקנויים ללוב להולאה, אך כשנשלס זמן ההולאה, זפקעה זכות הלוב מן המעות.

והנה זבא דמסקינן דמקדש זבהנת מלוב היינו דארווח לה זימנא, נחלקו הראשונים, והראז"ד (פ"ה מאישות הט"ו) כתז הראשונים פירשו כגון שהגיע זמן המלוב לפרוע ומעותיו זידה מזומנים לפרוע, ומדברי הרמז"ן נראה דפירש זדעת הראז"ד דמיירי דוקא שמעות ההולאה קיימים זעין, ודחה הרמז"ן דאע"פ כן שס מלוב עליהן כיון שאס רתה מוליאה אותס ופורעת אחרים והלה לא קנה זבס כלום, ויעוין עוד זרמז"ן (ז"מ ד א).

לצאר דברי רש"י דעת רבינו ירוחם, דישראל שהלכה מעות לגוי ונאצדו מן הגוי חשיב אצידת ישראל, וכן מצוחרים דברי הרי"ז דאם הלכה חמץ לגוי קודם הפסח ומחזירו לו לאחר הפסח אסור, דברי מעולם לא פקעה צעלות ישראל מגוף החמץ, אלא דנתן לגוי זכות הולאה.

וכן מצוחרים היעב דברי רש"י בתשובה, דישראל שהלכה חמץ לישראל ולא זיערו הלכה עד שעת הביעור, אם פורע לאחר הפסח הוא חליפי איסורי הנאה, דכל זמן שהחמץ צעין אכתי הוא בצעלות המלוח ונאסר ברשות המלוח, וכשמולאו מתחייב לפרוע את דמיו, והוא דמי איסורי הנאה [וכ"ש אם החמץ צעין בשעת פרעון דהוי דמי איסורי הנאה] ורש"י לשיעתו צ"ק דחולין (ד ז) וצ"ד דע"ז (נד ז) דאף דכל איסורי הנאה אין תופסין דמיהו, מ"מ למוכר עלמו אסורין הדמים.

ומה שכתב רש"י דאם לא היה צעין בשעת הביעור אינו אסור "משום חמץ שעבר עליו הפסח", כוונת רש"י דאילו חמץ שעבר עליו הפסח היה מותר, אף צהיה צעין בשעת הביעור לא חשיב דמי איסורי הנאה, שהרי אפילו החמץ עלמו מותר אחר הפסח, וכ"ש דדמיו מותרים.

ואזיל רש"י לטעמיה צ"מ (ד ה) לענין הילך, דכל שלא הוליא מעות ההולאה חשיב הילך [אלא דיש להעיר, דהסמ"ג (לאוין קלא) הביא בשם תשובת רש"י דפליג על המרדכי הנ"ל, וס"ל דהמלוח על המטבע ונפסל אף אם ישנו צעין לריך ליתן לו מטבע היוולא באותה שעה, וע' בתשובות רש"י (סי רכז) וצ"ך (סי עד סקכ"ד) וי"ל].

ולכאורה לשיטת הראשונים הנ"ל דאף דמלוח להולאה ניתנה מ"מ אכתי המלוח הוי צעלים על גוף המעות, ורק דאית ליה ללוח זכות הולאה, היה נראה דכשהגיע זמן הפרעון והמעות עדיין צעין, שוב ל"ל ללוח זכות הולאה, והוי כפקדון ממש, וכדכתבאר בשיטת הרמב"ם דמהאי טעמא צאשה שלותה ונשלם הזמן הדרי למלוח ולא זכה בהן הצעל, ולפ"ז ניחא שיטת הראב"ד [והא דהלריך דיהיו המעות מזומנים צידה לפרוע, יעוין בהשגות הראב"ד (פ"ו ממלוח ה"ג) לענין ריבית דלא הלריך כן ולמד מקידושי אשה, ויעוין באחריו מש"כ ציישוב הסתירה בדברי הראב"ד ואכמ"ל].

עוד יל"ע בשיטת הריטב"א דכתב להדיא התם דאף כשהמעות הראשונים צעין והגיע זמן הפרעון אינה מקודשת, וכן בסוגין השיג על פירש"י, ולכאורה לפי מה שפירש צפרק האיש מקדש (מז ז) דאף צהלוח גוף המעות אכתי של המלוח, ורק דאית ליה ללוח קנין הולאה, נראה דכל שהגיע זמן הפרעון והמעות הראשונים צעין, פקעה זכות הלוח מן המעות, והוי כמעות פקדון].

וכן צזה מתצארים היעב דברי רש"י דמעות ההולאה צעין חשיב הילך, דהרי כל זמן שלא הוליאם אכתי הוו בצעלות המלוח, אלא דאית ליה ללוח זכות הולאה בהם [ויתכן דסגי צסילוק והפקר מהך זכות, שיזכה בהם המלוח לגמרי ולא יוכל עוד הלוח להוליאם, דכיון שנסתלק הלוח מזכותו ממילא קיימי ברשות המלוח].

וכן מצוחרת שיטת המרדכי דהמלוח על המטבע ונפסל כל זמן שהמעות צעין אומר לו הרי שלך לפניך דומיא דגזלן, וכן יש מקום

בשיטת רבינו חננאל בדינא דארווח לה זימנא

לא משמע הכי, דהול"ל דאוזיף לה זוזי לזימנא כו'.

ובתוס' רי"ד תמכ ע"ד הר"ח וז"ל ורצינו חננאל זל"ל פירש מאי הנאת מלוח כגון דמעא זימנא למיפרעיב וחרווח לה ואמר לה צהביא הנאה דקא שציקנא לך עד כך וכך זימנא מיקדשת לי ומסרה לו הממון והחזירו לה ליהבות צו עד הזמן שהרווח לה שאם לא נאמר כך נמלא העפל יותר מן העיקר דקיימא לן המקדש צמלוח עלמא אינה מקודשת וכל שכן צהנאת מלוח אלא לכדאמרין שפרעתו ומיד נתן לה אותו הממון ונתן לה רשות להתעסק צו והרווח שיעלה צו הוא לה וההנאה כולה לה, וכך אמר גם רצינו ילחק מפא"ס כו' אחרי כן הצזוננתי ורתייתי שאין הלשון מוכיח כפתר רצינו חננאל זל"ל שאלו הצביא לו המעות צזמנו ועוד הרווח לה זמן אחר היינו הלוחה גמורה וכוה ליה למימר לא לריכא דלוחה לה ומקדשה צאותה ההנאה מה לורך לכל זו הסיצה שהיה חייבת לו מעות ותצביאם ועוד ילוח לה, אלא ודאי כפתר המורה משמע כו' עכ"ל.

אולם דצרי רצינו חננאל לריכוס ציאור עוצא, דכיון דאהדרתינהו ניהליה לכא"ו כצר נפרע החוצ לגמרי, ומאי דהדר ויהיב לה הויא הלוחה חדשה, וכיון דצתחילת הלוחה לא צעי הר"ח לאוקמי, מאי מהני הא דפרעתינהו ניהלה ובדר אוזפינהו מינה.

ובס' פסקי הלכות יד דוד (פ"ה מאישות ה"ז) כתב לצאר שיטת הר"ח, דצצירא ליה

אמר אצוי המקדש צמלוח אינה מקודשת צהנאת מלוח מקודשת ואסור לעשות כן מפני הערמת רצית האי הנאת מלוח ה"ד אילימא דאזקפה דאמר לה ארצע צחמשה הא רצית מעלייתא הוא ועוד היינו מלוח לא לריכא דארווח לה זימנא, והנה צהא דאמרין ארווח לה זימנא, רש"י והרי"ף ודעמיה פירשו דמיירי צהלוחה דמעיקרא אלא דהשתא הרווח לה הזמן, והרמצ"ס (פ"ה מאישות הע"ז) פי' דמיירי צתחילת הלוחה וז"ל המקדש צהנאת מלוח הרי זו מקודשת, כי"ז כגון שהלוח אותה עתה מתים זוז ואמר לה הרי את מקודשת לי צהנאת זמן שארווח לך צמלוח זו שתהיה צידך כך וכך יום ואינו תוצעב ממך עד זמן פלוני הרי זו מקודשת, שהרי יש לה הנאה מעתה להשתמש צמלוח זו עד סוף זמן שקצע, ואסור לעשות כן מפני שהיא כרצית, ופירשו רבותי צהנאת מלוח דצרים שאין ראוי לשמען עכ"ל, וכונתו לקושית רצינו חננאל דיציבא צארעא וגיורא צשמי שמיא דהיאך אפשר דעדיפא הנאת מלוח ממלוח עלמא.

אולם רצינו חננאל פי' צאופן אחר דמיירי צהלוחה דמעיקרא כרש"י אך לא מיירי צהרווחת זמן גרידא אלא דשקלינהו מינה והדר אוזפינהו לה, והראשונים תמכו ע"ד רצינו חננאל וז"ל הרשצ"א אבל רצינו חננאל פירש דשקלינהו מינה והדר אוזפינהו ניהלה וא"ל צהביא הנאה דקא שציקנא לך עד כך וכך זימנא מיקדשת לי דאי צדלא שקלינהו היכי עדיפא הנאת מלוח ממלוח עלמא יציבא צארעא וגיורא צשמי שמיא, והאי קשיא ליתא דהנאת מלוח איתא ומלוח גופא ליתא, ועוד דלישנא דארווח

שלוה צו ופרעו אינו חוזר ולוה צו שכבר נמחל
שעבודו והאי שערט חספא בעלמא הוא.

וכבר תמה בחידושי הגר"פ שם (א"ק קה) דמאי
סלקא דעתין דאי אמר ליה הדרת
אזיפתינכו מינאי שפיר חשיב שטר, ומאי שנא
משערא זיפא ושטר אמנה.

עוד לריך ביאור בעיקר דינא דשטר שלוה צו
ופרעו אינו חוזר ולוה צו שכבר נמחל
שיעבודו, דהנה נחלקו הראשונים האם פסול אף
למיגזבי מצני חורין, או דאינו פסול אלא למיגזבי
ממשועבדים, ובנדריים (כז ז) מי שפרע מקלח
חובו והשליש את שטרו ואמר אם אין אני נותן לו
מכאן ועד ל' יום תן לו שער הגיע הזמן ולא נתן
ר"י אומר יתן כו', וצ"פ הרא"ש שם כתב וז"ל
ויגבה כל חובו מצני חורי אבל ממשעבדי לא
שכבר נמחל שיעבוד חלי החוב ושטר שלוה צו
ופרעו אינו חוזר ולוה צו שכבר נמחל שיעבודו
כו' עכ"ל יעו"ש.

והסמ"ע (סי' מה סק"א) הביא דברי הרא"ש
הלכה דשטר שלוה צו ופרעו גובה
צו מצני חורין, ומסיק דאף דממסקנת הרא"ש
נראה דאינו גובה אלא בכתיבה ומסירה, אך
לדידן גובה בלא"ה יעו"ש, אולם דעת הש"ך (שם
סק"ז) דאינו גובה צו כלל אף מצני חורין ודחה
ראיית הסמ"ע מדברי הרא"ש, ודעת הלבוש (הו'
זש"ך וסמ"ע שם) דאינו גובה מצני חורין, אלא
דכתב שם העטם דכיון דבעל לענין השיעבוד
בעל לגמרי, ומצואר דביסוד הדין סבירא ליה
ללא בעל אלא לענין משועבדים.

ותמהו האחרו' דהרי העדים חתמו על
ההלואה הראשונה, ונמלא דעל

דמקדש אשה בשעת תחילת הלואה הויא ריבית
קלוה ואינה מקודשת [או דס"ל דאף בגוונא
דהויא אצק ריבית הוי טעם דאינה מקודשת או
דהוקשה לו דעכ"פ צכה"ג לא הוי קרינן ליה
הערמת ריבית] ולהכי לא מלי לפרושי
כהרמז"ס, ומאיך ס"ל דהרווחת זמן גרידא לא
חשיבא מתן מעות ולא מהניא לקידושין
כהרמז"ס, ולהכי הוכרח לפרש דמיירי
דאהדרתינכו ויכליה וחדר אזיפתינכו ויכליה,
וצכה"ג לא הוי ריבית כיון דאינה תחילת
הלואה, אך מ"מ איכא הכא נתינת מעות יעו"ש.

אך לכאורה גדר הדברים אכתי לריך ביאור
טובא, דממ"נ אי הכי חזרה הויא פרעון
החוב, א"כ השתא הויא הלואה חדשה, ואכתי
אמאי לא הוי ריבית, ואם לא הוי פרעון החוב,
א"כ מה צדק דיהבתינכו ויכליה, הא אינו אלא
כפקדון בעלמא בידו, ואין כאן אלא הרווחת זמן,
ומה צדק דמסרתן לידו אם לא נפרע החוב צדק.

ונראה דהנה צפרק חזקת הבתים (זז ז) הוה
ערבא דאמר ליה ללוה הב לי מאה זוזי
דפרעתי למלוה עילוך והא שערט אמר ליה לאו
פרעתיך אמר לאו הדרת שקלתינכו מינאי שלחה
רב אידי בר אבין לקמיה דאבוי כי האי גוונא
מאי שלח ליה אבוי מאי תיבעי ליה הא איבה
דאמר הלכתא כוותיה דרבה צארעא והלכתא
כוותיה דרב יוסף צוזי דהיכא דאוקמו זוזי
לוקמו והני מיילי דא"ל הדרת אזיפתינכו מינאי
אלא א"ל הדרתינכו ויכלך מחמת דהו שייפי
וסומקי אכתי איתיה לשעבודא דשערא, ופירש
רשב"ס הכא לא היה לערב שטר אחר מעולם כי
אם זה והלכך אף על גב דפרעינכו כיון דהדר
שקלינכו כאילו לא פרעינכו דמי וחייב לפרעו או
למא מ"מ מודה הוא שפרעו וקיימא לן שטר

כשם דקודם הפרעון אין הלואה מחויב לפרוע עד שיחזיר לו שטרו, דלא צעוי להיות לריך לשמור שזכרו מן העכברים, הוא הדיון אף לאחר שפרעו בלא ליטול השטר, אם לא יחזיר לו השטר השתא, מלי הלואה לתוצעו דישיב לו מעות הפרעון [ויעו"ש ז' צראשוניס דרצ אשי דנדי מהך אוקימתא פליג זזה גופא, ובצר דעד כאן לא קאמר ר"י דאין כותבין שוצר אלא קודם הפרעון משא"כ אחר הפרעון].

והדברים לריכוס ציבור טובא, דהתינה היכא דלכתי לא פרעו, איכא למימר דמתנאי ההלואה דלא יהא הלואה מחויב לפרוע בלא דישיב לו המלוה שטרו, אך אחר דכצר פרעו וזכה המלוה במעות לגמרי וכצר אזל ליה החוב לגמרי, מכח מה מלי הלואה לתוצעו לחזור וליתן לו המעות.

ולכאורה נראה ציבור הדברים, דהנה צפשוטו ע"י הפרעון פקע החוב לגמרי, אך יש לדון דאינו כן, אלא סיבת החיוב קיימת אף לאחר הפרעון, אלא דכנגד סיבת החיוב איכא פרעון המצטלו, ולככי מלי לחזור ולהעמיד פרעון נוסף, ועי"ז בטלה זכותו צפרעון הראשון, ומהאי עעמא כל דחזר ופרע מלי לחזור ולתוצעו את הפרעון הראשון.

וכן יש לצאר דצרי רש"י צצצת, דלמ"ד דאין כותבין שוצר, אף אחר דפרעו מלי לחזור ולתוצעו להשיב לו את דמי הפרעון, דכיון דאף ע"י הפרעון לא פקע החוב לגמרי, וכל כחו להחזיק את דמי הפרעון הם מכח סיבת החיוב, כיון דמתנאי ההלואה דלא יהא מחויב צפרעון אלא בהצצת השטר, לית ליה זכות להחזיק צדמי הפרעון.

ההלואה השניה ליכא עדות כלל, והיאך יגצה צו אפילו מצני חורין, ואף להכך שיטות דאינו גוצה אף מצני חורין, מ"מ משמע דאינו אלא משום דנמחל שיעצודו, ולמאי צעינן להאי עעמא [ויש שציארו צזה דכיון דעיקר העדות אינה אלא על דעת המתחייב, ואין העדים לריכוס כלל לראות ההלואה, חשיב עדות אף כלפי ההלואה השניה].

ונראה דהנה צפרק הכותב (פה א) אמר רצ פפא חי פיקח הוא מייתי לה לידי צצועה דאורייתא יהיב לה כתוצתה צאפי חד סהדא וסמין סהדא קמא אסהדא צתרא ומוקיס להו להנך קמאי צמלוה מתקיף לה רצ שישא צריה דרצ חידי היאך סמין סהדא קמא אסהדא צתרא אלא אמר רצ שישא צריה דרצ חידי יהיב לה כתוצתה צאפי סהדא קמא וסהדא צתרא ומוקיס לה להנך קמאי צהלוה, ומצואר דאינו תוצע את הפרעון השני אלא את הפרעון הראשון, וז"ל רש"י ומוקי להנך קמאי צהלוה יתצענה פרעון הראשון ויאמר מלוה הן אללך שהרי התקבלת כתוצתיך שנית עכ"ל [ויעוין צאחרו' דעמדו אמאי לא מלי למיתצע פרעון צתרא ונת' צמקומן] אך עיקר הדבר לריך ציבור, דלכאורה ע"כ צצר נפרע חוצ הכתוצה צפרעון קמא, וא"כ פרעון צתרא הוא דלא הוי פרעון, והיאך מלי למיתצע פרעון קמא.

ובשבת (עב צ) תנו רבנן המוליא שטר חוצ עד שלא פרעו חייב משפרעו פטור רבי יהודה אומר אף משפרעו חייב מפני שלריך לו מאי צינייהו כו' רצא אמר דכולי עלמא מודה צשטר שכתבו שלריך לקיימו והכא צכותבין שוצר קמיפלגי תנא קמא סצר כותבין שוצר ורבי יהודה סצר אין כותבין שוצר, ומצואר דסצר רצא דלרבי יהודה דסצר דאין כותבין שוצר,

דה"ה דמלי המלוה להשיב ללוה את דמי הפרעון, ועי"ז בטל הפרעון מכאן ולהבא, והדרה הלוואה קמייתא, ובזה ל"ש להקשות דאין העדות על כך הלוואה, דבאמת אין כאן הלוואה נוספת, אלא היא היא הלוואה הראשונה דעליה העידו העדים.

ומעתה יש לבאר דברי רבינו חננאל, דמירי דשקלינכו מינה והדר אוזפינכו ניבלה, דאין כוונת רבינו חננאל דהדר אוזפינכו ניבלה כהלוואה חדשה, אלא כהשבת דמי הפרעון, ונתבאר דככה"ג באמת בטל הפרעון מכאן ולהבא והדרה הלוואה קמייתא וניעורה, וי"ל דמהאי טעמא ליכא צזק דין ריבית גמורה, כיון דאין זו תחילת הלוואה אלא ציטול הפרעון, ודמי צזק להרווחת הזמן, ומ"מ לענין דין כסף שיש צזק הנאה שפיר חשיב כסף שיש צזק הנאה, דברי כזר זכך דדמי הפרעון, והשתא יביצ לה את דמי הפרעון מחדש.

ומעתה יש מקום לבאר, דסלקא דעתין דהיכא דהדר הלוה ושקיל מן המלוה את מעות הפרעון [שלא בתורת הלוואה חדשה אלא בתורת השבת הפרעון] הרי חוזר וניעור שיעבוד קמא, ושטרא הוי שטרא מעליא.

וכן יש לבאר הא דס"ד דשטר שלוח צו ופרעו חוזר ולוח צו, וצעינן לטעמא דנמחל שיעבודו, ולכמה שיטות באמת כשר השטר למיגצי מצני חורין, דבאמת אין הגדר דחוזר ולוח הלוואה חדשה עם שטר זה, אלא דאף דכזר נפרע כך חוב, הרי הוא משיב את דמי הפרעון, וצטל הפרעון מכאן ולהבא, ועי"ז חוזרת וניעורה הלוואה הראשונה [ויעוין ברמ"ה (צ"צ סע) שהוסף דהא דאין חוזר ולוח צו היינו אפילו אם החזיר המעות הראשונים עלמן שפרע יעו"ש, והיינו דס"ד דעכ"פ צכה"ג מלי לצטל את הפרעון] דכשם דחזינן דיכול לפרוע פרעון נוסף, ועי"ז בטל הפרעון הראשון, איכא למימר

בענין מקדש במלוה ובהתחייבות

אומר כן אפי' מעמד שלשתן לא היה מועיל לו בהקדש וק"ו להדיוע עכ"ל.

והרמב"ן (במלחמות סע) השיג וז"ל אמר הכותב ותמה על עלמך היאך אדם יכול להקדיש מלוה שלו שאינה לא ברשותו ולא ברשות גבאי צעין [ואפילו אם] ירצה הלה ליתן לו מ"מ לא קנה מעולם ולא בא לרשותו ואפי' אם תאמר צגזל ולא נתיאשו הצעלים שהוא יכול להקדיש כשהלה רוצה ליתן לו במלוה אינו יכול להקדיש שהרי ממון זה אינו שלו ולא קנאו ואי צעו לאיחלופי באחרינא מלי עבדי כ"ש צנזקין

אמר חזני המקדש במלוה אינה מקודשת בהנחת מלוה ומקודשת ואסור לעשות כן מפני הערמת רבית האי הנחת מלוה ה"ד אילימא דאזקפה דאמר לה ארבע צחמשה הא רבית מעלייתא הוא ועוד היינו מלוה לא לריכא דארווח לה זימנא, והנה יעוין בצעל המאור צצ"ק (פי' דו"ה) שכתב דמלי אדם להקדיש מלוה וז"ל ומה שהציא הרב אלפסי ז"ל סיוע לדבריו גזל ולא נתיאשו הצעלים שניהם אין יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו לא זו הדרך ולא זו העיר דלא אמרי' אינו ברשותו צצבר שאינו מסרצ הלה ליתנו לו שאם אתה

מקודשת, וכן צמכר לא קנה, לשעבוד ברשות לוח הווא, והיינו טעמא דמלוה כו' עכ"ל, ומבואר ברמז"ן דהתחייבות דמיא למלוה.

ויעוין עוד ברמז"ן (לקמן סס) שכתב וז"ל מיהו מדאשכחן לקמן צפרק שני (מה א) במקדש צשער חוב דמן התורה מקודשת היא צין צמלוה צשער צין צמלוה על פה אלא משום דלא סמכה דעתה ממחילה כדשמואל, ש"מ דכל שקונה שעבוד על הלוח מקודשת דהא התם לית ליה למלוה עליה לוח אלא שעבוד גרידא ולא מצי לצוני צנכסים דליה כלום ואפילו הכי מקודשת מן הדין כו' מ"מ דוקא צמלוה דאחרים דהא נפיק שעבודא מיניה דמקדש לידה דמתקדשת אבל שעבוד דידיה כגון חייב אני לך מנה צשער או צקנין אין אשה מתקדשת צכך דומיא דמלוה, דהכא לא מטי לידה כלום והכא לא נפיק מיניה כלום דשעבודא צרשות לוח הוא וכולי ממונא גציה וכיון דאגיד ציה לאו קדושין נינהו כדפרישית עכ"ל, ומבואר בצדרי הרמז"ן דדין מקדש צבתחייבות תלי דדין מקדש צמלוה, וצתרווייהו יסוד החסרון משום "דשעבודא צרשות לוח הוא וכולי ממונא גציה".

ונראה לדון צביאור הדברים, דיסוד הגידון הוא אי ממון ההלואה השיצ צרשות המלוה והוי מעין פקדון, או דממון ההלואה השיצ צרשות הלוח, דאי אמרינן דממון ההלואה השיצ צרשות המלוה, א"כ ראוי להיות דהמקדש צמלוה מקודשת, דשפיר השיצ נתינת ממון, דהרי עד השתא היה דממון צרשות הצעל המלוה, והשתא קנאתו האשה ונכנס לרשותה ממון חדש, וכמו כן המקדש צבתחייבות מקודשת, דכיון דממון החוב נידון כנמלא צרשות המלוה, השיצ

שלא הגיעו לידו מעולם כו' ועוד אמרו המקדש צמלוה אינה מקודשת וכן צמקה וממכר אלמא כדצר שלא צא לעולם דמיא לענין הקדש נמי דצר שלא צא לעולם הוא וק"ו הדברים כו'.

ומבואר מדצרי הרמז"ן דהוכיח מדינא דהמקדש צמלוה דלא מצי להקדיש מלוה, וכצר תמכו האחרו' דמה ענין זה לזה, דהא הכא ודאי מצי למחול החוב אלא דלא מהני כנתינת כסף לקידושין ומקת, ויעוין צאחרו' דציארו צכמה וכמה דרכים.

ונראה לדון צביאור הדברים, דהנה לקמן (ח א) אמר רצא אמר רצ נחמן אמר לה התקדשי לי צמנה והניח לה משכון עליה אינה מקודשת מנה אין כאן משכון אין כאן, ונחלקו הראשונים האם יסוד החסרון משום דלא חייל החיוב, אך צגוונא דחייל החיוב וכגון דחייב עלמו צסודר שפיר מהני לדין כסף קידושין או דילמא דאף אי חלה דהתחייבות לא מהני לדין כסף קידושין.

ויעוין ברמז"ן (סס ד"ה מנה אין כאן) שכתב וז"ל מנה אין כאן משכון אין כאן משמע לי דהכי פירושא כיון שהוא אינו מקדשה צגופו של משכון אף על פי שאמר לה קני אותו לשעבוד מנה וקנתה, אין כאן משכון כלומר שאינו קונה צה דהויא ליה כהלואה דליתא צעין הואיל ומנה אין כאן לפיכך אינה מקודשת וחוזר ונוטל משכנו ממנה, וכן צאמתא שאין עצד כנעני נקנה צמלוה כדאיתא לקמן צמכילתין (מז א) ושיון צמכר שזה קנאו ואי מלוה להולאה נתנה צמה קנאו, ואף על גב דהא מלתא לאו כמלוה דצידה הוא, מ"מ משמע צאומר לאשה הריני חייב לך מנה צקנין והתקדשי לי צו שאינה

אך יש לומר דלא מיקרי נתינה אלא צנותן ממון ידיה לאשה, משא"כ הכא דאינו אלא כיוולר ממון חדש אלא האשה לא חשיב "נתינה".

ומעתה יש לומר דזכו דהוכיח הרמב"ן מדין המקדש צמלוה דמלוה חשיבא אינו צרשותו ולא מלי להקדישה, דהרי יסוד הגידון הוא אי "שיעבודא צרשות ליה הוא" או צרשות מלוה הוא.

דינא הממון מרשות הצעל המתחייב ונכנס לרשות האשה, אך כיון ד"שיעבודא צרשות ליה הוא" נמלא דצמקדש צמלוה היה הממון ידיה מעיקרא וצרשותה, אלא דנפטרה מן החוב, וכמו כן צמקדש צהתחייבות אכתי הממון של הצעל וצרשותו ולהכי לא מהני לקידושין [אלא דצמקדש צשער חוב דאחרים מקדשה צזכות הגוציינא דהיתה מעיקרא ידיה ונתנה לאשה, משא"כ צחוב ידיה נהי דזכתה צזכות גוציינא

בשיטת הרמב"ם בדין מלוה בקידושין ובמכר

ואין כאן דבר קיים ליהנות צו מעתה שכבר הולאה אותו דינר ועצרה הנאתו עכ"ל, ואילו גבי מכר כתב הרמב"ם (פ"ז ממכירה ה"ד) מי שהיה לו חוב אלל צצירו ואמר לו מכור לי חצית של יין צחוב שיש לי אללך ורצה המוכר, הרי זה כמי שנתן הדמים עתה, וכל החוזר צו מקבל מי שפרע, לפיכך אם מכר לו קרקע צחובו אין אחד מהן יכול לחזור צו ואף על פי שאין מעות המלוה מלוות צשעת המכר עכ"ל, ותמכו הראשונים דהא צגמי' מצואר דדין מכר ודין קידושין שוה, וכתב הראשונים דסמך הרמב"ם על כמה סוגיות דמשמע דמלוה קונה צמכר, דצ"מ (מח א) איתא תשומת יד אמר רב חסדא כגון שיחד לו כלי להלוואתו ומצואר התם דלרבי יוחנן קני צכה"ג, וכן לקמן (כה צ) יש דמים שהן כחליפין וכו' וצ"ד, אך אכתי לריך ציאור סתירת הסוגיות, וצמה פליגי הנך סוגיות אסוגיא דהאיש מקדש דפרכי' צפשיטות צמכר צמאי קני.

והנה יש לדקדק צצברי הרמב"ם דהציא האי דינא דמלוה קונה צמכר צפ"ז מהלכות מכירה, והרי עיקר דיני קנין כסף דקרקע כתב

אמר רבי המקדש צמלוה אינה מקודשת צהנאת מלוה מקודשת ואסור לעשות כן מפני הערמת רבית האי הנאת מלוה ה"ד אילימא דאזקפה דאמר לה ארבע צחמשה הא רבית מעלייתא הוא ועוד היינו מלוה לא לריכא דארווח לה זימנא, ולקמן צפרק האיש מקדש (מז א) אמר רב המקדש צמלוה אינה מקודשת מלוה להולאה ניתנה נימא כתנאי המקדש צמלוה אינה מקודשת ויש אומרים מקודשת מאי לאו צהא קמיפלגי דמר סצר מלוה להולאה ניתנה ומר סצר מלוה לאו להולאה ניתנה ותסצרה אימא סיפא ושויס צמכר שזה קנה אי אמרת מלוה להולאה ניתנה צמאי קני כו', ומצואר דכשם דהמקדש צמלוה אינה מקודשת ה"ג מלוה אינה קונה צמכר.

אולם הרמב"ם (פ"ה מאישות ה"ג) פסק דהמקדש צמלוה אינה מקודשת וז"ל המקדש צמלוה אפילו היתה צשער אינה מקודשת, כינא כגון שהיה לו אללה חוב דינר ואמר לה הרי את מקודשת לי צדינר שיש לי צידך אינה מקודשת, מפני שהמלוה להולאה ניתנה

שער וחזקה דלית זכו הכנסה לרשותו, אך ל"ז דהרי לרבי יוחנן מעות קונות מדאורייתא.

ונתבאר דתרי דיני קנין כסף ניגהו, דאף לרבי יוחנן דמעות קונות צמלטלין מדאורייתא, מ"מ איכא דין קנין כסף צפנ"ע צקרקעות, ועיון בתוס' צ"צ (נד א) דאף לרבי יוחנן עכו"ם אינו קונה מעלטלין בכסף, מ"מ קונה קרקע בכסף.

ויש לומר דיסוד דין קנין כסף דקרקעות הוי מעשה קנין צעלמא, משא"כ דין מעות קונות דמעלטלין י"ל דיסודו כדציאר צמשנת ר' אהרן (סי' ט) דאין זה מעשה קנין כשאר הקניינים, אלא דכסף עלמו קונה את חילופיו יעו"ש [אלא דהתם אזיל לרבי יוחנן דמעות קונות זכו נמי דין קנין כסף דקרקעות, וליכא תרי דיני קנין כסף יעו"ש].

ומעתה יש לצאר דברי הרמז"ס, דהציא דינא דמלוה קונה צמכר רק צפ"ז ממכירה צדיני מי שפרע, ולא הציאו צפ"א ממכירה צדיני קנין כסף דקרקע, דיש לומר דצדין קנין כסף דקרקע מודה הרמז"ס דלא מהני מלוה, וכדחזינן צסוגיא דהאיש מקדש אליצא דר"ל, וכדנתצאר דצקנין כסף דקרקעות ליכא כלל פלוגתא צין ריו"ח לר"ל, והא דמהני מלוה

הרמז"ס צפ"א מהלכות מכירה, והכא צפ"ז ממכירה מיירי הרמז"ס צדיני מי שפרע, ואמאי הציא הרמז"ס האי דינא הכא.

ונראה, דהנה עיון צפי' רצנו אצרכה מן הבר (תוס' ר"י הזקן) לקמן צפרק האיש מקדש דייצז לדעת הרמז"ס, דסוגיא דהתם דלא כרבי יוחנן ואפשר דאזלא כריש לקיש דמעות אינן קונות דבר תורה, ויש להוסיף דהאחרו' לידדו להוכיח מסוגיא דצ"מ (מה צ) דרצ סצר כריש לקיש [וכן לקמן שם (מה צ) דפליגי רב ורבי יוחנן אי ערצון כנגדו הוא קונה או כנגד כולו הוא קונה לידדו האחרו' דאזלי לטעמייהו דפליגי אי כסף קונה מדאורייתא] וא"כ יש לומר דפרכי' לרצ לטעמייהו דסצר כריש לקיש ולדידיה מלוה אינה קונה צמכר'.

ונראה להוסיף צציאר דצדריס, דהנה לקמן (כו א) תנן נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף וצשער וצחזקה שאין להם אחריות אין נקנין אלא צמשיכה, ול"צ לשון מתני' "אין נקנין אלא צמשיכה" דהו"ל למיתני נקנין צמשיכה, ונתצאר לעיל צאורך דעיקר חידושא דמתני' דכסף שער וחזקה אינן מועילין צמעלטלין, ונתצאר דיסוד הדין משום דמעלטלין מוחזקין תחת יד האדם וצרשותו, וכיון דשייכא צהס הכנסה לרשותו אינן נקנין ע"י קנייני כסף

² **אלא** דלכאורה אכתי קשיא, דהרי הראשונים הוסיפו להקשות על דברי הרמז"ס מדברי הירושלמי (פ"צ ה"ה) רבי חייה צשס רבי יוחנן בקידושי מלוה לחומרין וצקרקעות לא קנה וצמעלטלין אין מוסרין אותו למי שפרע, הרי מצואר דצדיני הירושלמי דרבי יוחנן גופיה סצירא ליה דמלוה אינה קונה צקרקעות וצמעלטלין למי שפרע, אולם הנה פלוגתא רבי יוחנן וריש לקיש אי מעות קונות או משיכה קונה הוצאה צירושלמי צמסכת צבעית (פ"ח סה"א) והתם הגירסא לפנינו "על דעתיה דרבי יוחנן דו אמר אין המעות קונות דבר תורה דמי אוכלין נתן לו על דעתיה דר"ש צ"ל דו אמר המעות קונין דבר תורה דמי עלים נתן לו" ואי לא נגיה דצדיני הירושלמי הרי דלהירושלמי רבי יוחנן איכו סצר דמעות אינן קונות, ולהכי סצר דמלוה אינה קונה צקרקעות וצמעלטלין.

כשכתב הרמב"ם הדין דמלוה קונה במטלטלין למי שפרע, סיים דממילא הוא הדין דמלוה קונה לגמרי במכירת קרקע, והיינו מדינא דמעוה קונות דרבי יוחנן, ולא מדין קנין כסף דקרקעות וכדנתבאר.

והנה הראשונים הביאו מקור נוסף לדברי הרמב"ם מסוגיא דלקמן דהנה לקמן (כה) א) תנן כל הנעשה דמים בלאחר כיוון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו כיצד החליף שור צפרה או חמור בשור כיוון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו ואמרי' בגמ' (כה ז) לר"נ דאמר פירות לא עבדי חליפין מאי איכא למימר ה"ק יש דמים שהן בחליפין כיצד החליף דמי שור צפרה או דמי חמור בשור מ"ע כו' דבר תורה מעוה קונות ומה טעם אמרו משיכה קונה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חיעיך בעלייה מילתא דשכיח גזרו זה רבנן מילתא דלא שכיח לא גזרו זה רבנן כו' וכ"ה בצ"מ (מו ז) ועמדו הראשונים דהא מלוה אינה קונה במכר ות' דמייירי בהנחת מחילת מלוה, אך הרמב"ם לטעמיה דפירש הנחת מחילת מלוה בשעת הלואה דוקא לא מזי לפרושי הכי, ולהכי למד מהתם דמלוה קונה במכר'.

אולם מדברי הרמב"ם נראה לכאורה דפירש סוגיא דהתם באופן אחר, דהנה הרמב"ם הביא האי דינא דפ"ה מהלכות מכירה דדיני חליפין, וז"ל (פ"ה ה"ד) וכן ראובן שמכר

בקרקע, היינו משום דדין מעוה קונות דמטלטלין הרי נהיג בכל דבר ואף בקרקעות, וזכה מהני אף מלוה.

והנה ז"ל הרמב"ם (פ"ה ממכירה ה"ג) וזמה יקנה המקח הקרקעות בלאחד משלשה דברים בכסף או בשטר או בחזקה עכ"ל, ולריך ביאור לכאורה אמאי לא מנה הרמב"ם נמי חליפין, וחזינון דלא מנה הרמב"ם הכא אלא הקיינים המיוחדים בקרקע, אך קיינים הנוהגים אף במטלטלין לא נשנו הכא ויע"ד דברי הגמ' (כז ז) גבי עבד כנעני תנא אף בחליפין ותנא דידן מילתא דליתא במטלטלין קתני מילתא דליתא במטלטלין לא קתנין.

ומעתה מבואר הא דלא כתב הרמב"ם הכא דינא דקרקע נקנית במלוה, דהרי דין קנין כסף דקרקעות באמת אין הקרקע נקנית במלוה, ואינו אלא מדין קנין כסף דמטלטלין, והנה בפ"ג ממכירה כתב הרמב"ם דיני קניית מטלטלין, אך התם לא מזי להביא הכ דינא, דהרי מדרבנן ביטלו קנין כסף במטלטלין, אלא דאף מדרבנן דביטלו קנין כסף מ"מ קונה למי שפרע [ומשמעות הרמב"ם דליכא מי שפרע אלא בגוונא דכסף קונה מדאורייתא, וכמ"ש הכא גבי מלוה "לפיכך" ומשמע דהא דמלוה קונה במכר אינו אלא מפני שקונה במטלטלין למי שפרע וכן דקדקו האחר' ואכמ"ל] ולהכי

² **והר"י** מ"ג (ס"י ק"ג) חילק דחוב הבא מחמת מכר לא אמרינן ציה מלוה להולאה ניתנה, והוצא בתוס' ר"י בזקן (כה ז) יעו"ש ועוד, ויעוין בפירוש המשנה (שביעית פ"י מ"א) בעטמא דהקפת החנות אינה נשמטת וז"ל הקפת החנות הוא מה שדרך בני אדם להתקשר עם צעלי החנויות שיקח ממנו לרכיבו עד שיתקבץ אלנו סכום וישלם לו אין אוחו הסכום הנקבץ נשמט בשביעית, לפי שאינו כדרך החובות שלא מכר צעל החנות מה שמכר כדי שיבא חוב ואינו אלא מוכר בדמים מועטים עד שילטערף עם דמים אחרים ויקח את שלו עכ"ל ויעוין באחר' שם ואכמ"ל.

וצפשוטו מצואר דהכא קני מדינא דמעוה קונוה דרבי יוחנן, אלא דכיון דהויא מילתא דלא שכיחא קני אף מדרבנן.

אולם הרמב"ם הביא האי דינא שם צ"ה בהלכות חליפין וכתב וז"ל (ה"ג) דמים שאין מקפידין עליהם הרי הן כשאר מטלטלין וקונין כילד הרי שחפן מעות בלא משקל ובלא מניין אלא נטלן אכסרה, ואמר לו מכור לי פרתך או יין זה באלו ונתן לו את הדמים קנה ואין אחד מהם יכול לחזור בו, שזה דבר שאינו מלוי הוא ולא הנריכו בו משיכה עכ"ל, והנה מריש לשון הרמב"ם "דמים שאין מקפידין עליהם הרי הן כשאר מטלטלין וקונין" נראה להדיא דהכא הוי מדין חליפין [וכדפחה הרמב"ם (שם ה"א) כל המטלטלין קונין זה את זה כילד החליף פרה בחמור כו' והאכא כתב דדמין שאין מקפידין עליהן הרי הן כשאר מטלטלין] וכן מצואר להדיא בדברי הרמב"ם (פ"ג ממכירה ב"ב) וז"ל הלוקח דמים אכסרה כגון שחפן ממעות ואמר לו מכור לי פרתך באלו אף על פי שקונה בחליפין קנה ומחזיר הונייה כמו שביארנו כו' עכ"ל, הרי להדיא דקונה מדין חליפין.

וכן מצואר בדברי הרמב"ם צפירוש המשנה לקמן צפירקין [אמתנית' דכל הנעשה דמים באחר] וז"ל אין הקנין מתקיים לא צפירות ולא במטבע, הכוונה באמרי מטבע מעות שיש עליהן אורה וכן הדינרין, וכן כל הדברים כולן נקנין בחליפין כלומר הקנין כמו שביארנו בין שהיה הדבר הנקנה מקרקעי או מטלטלי או עצדים, חוץ מן המטבע שאינו נקנה בחליפין, וגם אינו כשר להיות חליפין לדבר אחר, אלא אם כן חפן אדם כמות של מעות או דינרין בלי לחשוב על משקלן ומנינן ואמר לאדם אחר קח כל אלו חליפי

מטלטלין לשמעון בחמשים זוז, וקנה שמעון המטלטלין ונתחייב דמים, ואחר שנתחייב שמעון בחמשים זוז אלו היה לו יין או בהמה או עצד וכיוצא בהן משאר המטלטלין והיה רואה למכרו, ואמר לו ראוזן מכור אותה לי בחמשים זוז שיש לי צידך דמי המכר ואמר לו הן, קנה ראוזן המטלטלין בכל מקום שהן, ואף על פי שלא משך ולא הגזיב, שגם זה דבר שאינו מלוי הוא ולא הנריכו בו משיכה, אבל אם היה חוב לו עליו שלא מחמת המכר ואמר לו מכור לי מטלטלין בחוב שיש לי אללך ורואו שניהם, לא קנה עד שיגזיב, או ימשוך דבר שאין דרכו להגזיב, או יקנה באחד מהדרכים שהמטלטלין נקנין בה עכ"ל, ומדהביאו הרמב"ם בהלכות חליפין נראה לכאורה דהכא קני מדיני חליפין [וכדיחבאר עוד להלן].

ויצוין במגיד משנה שם צסו"ד דביאר דברי הרמב"ם וז"ל כיון דמחמת מכר ניכח הו"ל כאילו לא נתחייב לו מעולם במעות וכאילו החליפו פרה בשור דכיון שמשך האחד נקנה השאר בכל מקום שהוא עכ"ל ויעוין בכל דברי המ"מ שם ובאחרו'.

והנה צפרק הזהב (מז א) אמר רבה אמר רב הונא מכור לי באלו קנה ויש לו עליו אונאה קנה אף על גב דלא משך דכיון דלא קפיד קנה דכי חליפין דמי כו' ויש לו עליו אונאה קנה אף על גב דלא משך דכיון דלא קפיד קנה דכי חליפין דמי כו', ולקמן שם פרכי' לימא סבר רב הונא מטבע נעשה חליפין לא רב הונא סבר לה כרבי יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ומפני מה אמרו משיכה קונה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיף בעלייה מלתא דשכיחא גזרו בה רבנן ומלתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן,

ונראה דהנה כבר הקשו תוס' צ"מ (מו א) למ"ד מטבע נעשה חליפין אמאי לא גזרינן שמא יאמר לו נשרפו חטיף בעליה, ותיראו תוס' דחליפין צמטבע הוי מילתא דלא שכיחא ולא גזרו דהו רבנן וצחליפוי שוב בשוה כפרה צחמור ל"ש כלל לתקן דלא יקנה מהאי טעמא, דא"כ נישוש איפכא דיאמר המושך לחזירו נשרפה פרתך, וצחליפוי סודר ציארו התוס' שם דליכא למיחש דחושש דלא ישלם הדמים יעו"ש, אך צחליפוי מטבע קשיא, דצמטבע ל"ש חשש דיאמרו לו נשרפו מעותיך בעליה וכדציארו התוס' (לקמן כה ז) משום דהוי עכ"פ שומר חנם וכספוס אין להם שמירה אלא צקרקע יעו"ש וצזכ ציארו התוס' דמ"מ הוי מילתא דלא שכיחא].

ונראה דהרמב"ם פירש דזוכי גופא כוונת הגמ', וצזכ מצואר היטב, דהנה לדברי הראשונים דהוי מדין מעות קונות אלא דהכא כיון דהוי מילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן, ל"צ דלכאורה היה נראה דל"ש האי כללא דמילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן אלא היכא דלריכיס לגזור ולתקן תקנה צפנ"ע צגוונא דלא שכיחא, דאמרינן דלא תיקנו משום מילתא שלא שכיחא, אך היכא דעיקר התקנה הויא צכל דוכתא, אלא דאיכא מקרה מסוים דלא שכיח, לא אמרינן דמשום דהך גוונא לא שכיח ויוליאורו מכלל התקנה [ויל"ע צזכ צעלמא] וא"כ הכא דסתם קנין מעות שכיח, מה צכך דדמים שאין מקפיד עליהן או מבר צחוב לא שכיח, אך לדברי הרמב"ם מצואר היטב, דצדין מעות קונות לעולם איכא להך תקנתא, אלא דהכא הוי מדין חליפין, וצעלמא ל"ש צחליפין תקנתא דשמא יאמר נשרפו חטיף וכדנתצאר, אלא צבהך תרי דוכתי שייכא התקנה, צדמים שאין מקפיד עליהן

דבר פלוני, צין שהיה מקרקעי או מטלעלי או עצדים, ומסר לו אותה לצר המעות, הרי הקנין קיים והוחלט המקח צכך, ונעשה דין המטבע הזה כחליפין, וכבר ציארנו שצחמרנו חליפין או קנין ענין אחד ולכן אומר קנין, והטעם שאין מתקיים הקנין צמטבע משום דדעתיה אלורתא (צ"מ מה ז) כלומר הפיתוח צבו, ולורתא צבידא דצעלל, ולפיכך אם לקח זה את המטבע אכסרר צלי לדעת משקלו ומנינו הרי נתצררה דעתו שאינו לוקחו מפני שהוא מטבע אלא רואה הוא כמות גופו וכאלו הוא לשון של זה צו עשת של כסף שהקנין מתקיים צו צלי ספק עכ"ל [והיינו דעיקר דינא דמטבע אינו נעשה חליפין לריך ציאור, דדל מהכא לורת המטבע צבו הרי הוי נסכא ומאי גרע מכל נסכא, אלא טעמא דמילתא משום "דדעתיה אלורתא" והיינו משום דאין דעתו לקנות עבור הנסכא צבו אלא עבור אלורתא, ולהכי כל היכא דגלי דעתיה דאין דעתו ללורת המטבע אלא לנסכא צבו, הרי הוא מועיל ככל נסכא, ויל"ע לש"ר צגוונא דאומר צפירוש דעושה הקנין צנסכא ולא צלורתא אי מהני לדין חליפין ואכמ"ל].

ונראה דהרמב"ם פירש דברי הגמ' כפשטן, דהא דאמרינן "כיון דלא קפיד קנה דכי חליפין דמי כו' הא קאמרינן דקני דחליפין דמו" דהוי מדין חליפין ממש, דאי הוי מדין מעות קונות מאי שייך למימר דדמי לחליפין, וכן הא דאמרינן יש דמים שהן כחליפין פירש הרמב"ם כפשוטו דהוי מדין חליפין, אלא דלריך ציאור הא דאמרינן צגמ' משום דהוי מילתא דלא שכיחא ולא גזרו ציה רבנן, וכן כתב הרמב"ם גופיה צין צמעות שאין מקפידין עליהן וצין צחוב הצא מחמת מכר.

[ומשום דמעות אין להם שמירה אלא בקרקע ול"ש שמא יאמר לו אידך נשרפו מעותיך וכנ"ל] וכן בחליפין ע"י חוב הצא מחמת מכר, אך כזה כיון דהנך תרי גווני לא שכיחי, לא תיקנו כלל בחליפין להכריך משיכה משום חששא דנשרפו חטיך צעליה [אלא דאכתי יל"ע צלשון הגמ' דפרכי' מר"ל].

ולמשנ"ת נמלא דלשיעת הרמז"ס דין קנין כסף דקרקעות הוי כדין קנין כסף דקידושין וכדילפי' ליה משדה עפרון, וניחא צפשיעות הא דלא הציא הרמז"ס דינא דמתנה על מנת להחזיר בקנין כסף דקרקעות אלא כדין חליפין דוקא.

והנה הרמז"ס פירש טעמא דמקדש צמלוח אינה מקודשת משום דצעינן כסף שיש בו הנאה וז"ל (פ"ה מאישות ה"ג) המקדש צמלוח חפילו היתה בשטר אינה מקודשת, כיולד כגון שהיה לו אללה חוב דינר ואמר לה הרי את מקודשת לי כדינר שיש לי בידך אינה מקודשת, מפני שהמלוה להולאה ניתנה ואין כאן דצר קיים ליבנות צו מעתה שכבר הוליאה אותה דינר ועצרה הנאתו עכ"ל, ונראה דאין זה מסבירא אלא הרמז"ס פירש כן דברי הגמ' בסוגין, דהנה צהא דאמרינן צהנאת מלוה מקודשת כגון דארווח לה זימנא, פירש הרמז"ס (שם ה"ו) וז"ל המקדש צהנאת מלוה הרי זו מקודשת, כיולד כגון

שהלוה אותה עתה מאתים זו ואמר לה הרי את מקודשת לי צהנאת זמן שארויח לך צמלוח זו שתהיה בידך כך וכך יום ואינו תוצעה ממך עד זמן פלוני הרי זו מקודשת, שהרי יש לה הנאה מעתה להשתמש צמלוח זו עד סוף זמן שקצב, ואסור לעשות כן מפני שהיא כרצית, ופירשו רבותי צהנאת מלוה דברים שאין ראוי לשמען עכ"ל, ולכאור' לשיעת הרמז"ס הנך קידושין הוו צעלס השתמשות המעות, ול"צ א"כ אמאי קרינן ליה "כהנאת מלוה".

ולכאורה נראה דמהכא למד הרמז"ס דיסוד החסרון צמלוח הוא משום דהוי כסף שאין צו הנאה, וכלפי זה אמר אצוי דהמקדש צהנאת מלוה מקודשת, ומשום דהכא י"ש לה הנאה מעתה להשתמש צמלוח, וכן גבי ערב לשון הגמ' אמר רבא תן מנה לפלוני ואקדש לך מקודשת מדין ערב ערב לאו אף ע"ג דלא מעי הנאה לידיה קא משעציד נפשיה האי איתתא נמי אף על גב דלא מעי הנאה לידיה קא משעצדא ומקניא נפשה כו', ונקט הרמז"ס דעיקר חידושה דקידושין מדין ערב היינו דליכא צוה חסרון צדין כסף שיש צו הנאה, ונקט הרמז"ס דכל הנך דיני דנאמרו הכא יסודם צדין כסף שיש צו הנאה, ולהכי אף צדין מתנה על מנת להחזיר פירש הרמז"ס (שם הכ"ד) דיסוד החסרון מדין כסף שאין צו הנאה ויעוין צאו"ש שם ועוד ואכמ"ל.